

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Huvudområde: Pedagogik

Major Subject: Education

”Det är skönt med frisk luft”

En studie om nio pedagogers uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan

Pernilla Landberg & Therese Nordlöf

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examinator: Staffan Löfquist, staffan.lofquist@miun.se

Handledare: Maria Styf, maria.styf@miun.se

Författare: Pernilla Landberg, pela0705@student.miun.se

Therese Nordlöf thwa0900@student.miun.se

Utbildningsprogram: Lärarprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Pedagogik

Termin, år: HT, 2014

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examensarbete inom
lärarutbildningen, 15 högskolepoäng

”Det är skönt med frisk luft”

En studie om nio pedagogers uppfattningar om
fenomenet utomhusvistelse i förskolan

**Pernilla Landberg &
Therese Nordlöf**

Abstrakt

Vi har genomfört en kvalitativ studie där vi har undersökt vad nio pedagoger har för uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan samt om sitt arbete under utomhusvistelsen. Studien har en fenomenografisk ansats därför har också undersökningen och analysen bearbetats med fenomenografiska metoder. Undersökningen har skett genom gruppintervjuer med samtliga arbetslag på en förskola där alla har samma förutsättningar för utomhusvistelse. I resultatet beskrivs variationer under två huvudkategorier som har utformats utifrån arbetets frågeställningar, *Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan* och *Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelsen*. Det vi kan tolka utifrån vårt resultat är att pedagogerna uppfattar utomhusvistelse positivt för barnen och uppfattar utomhusmiljön som ett rum. Samtidigt nämnde pedagogerna en del utmaningar och hinder under intervjuerna som ger uttryck för en viss problematik beträffande utomhusvistelse. Pedagogernas beskrivningar om sitt arbete under utomhusvistelsen skildrar olika roller.

Nyckelord: fenomenografi, förskola, intervjustudie, uppfattningar, utomhusmiljö, utomhuspedagogik, utomhusvistelse.

Innehållsförteckning

Abstrakt	i
Inledning	1
Bakgrund	3
Pedagogens roll i utomhusmiljön	3
Utomhusmiljön som pedagogiskt rum	4
Utvecklingspedagogisk teori	6
Syfte och metod	7
Syfte	7
Metod	7
Urval.....	8
Genomförande	8
Giltighet och tillförlitlighet	9
Etiska överväganden.....	10
Analysens genomförande	11
Metoddiskussion	11
Resultat	13
Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan	13
<i>Utomhusmiljön ett avlastningsrum</i>	13
<i>Utomhusmiljön ett lärande rum</i>	14
<i>Utmaningar</i>	15
Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelse ..	16
<i>Pedagogen som en övervakare</i>	17
<i>Pedagogen som en förmedlare</i>	17
<i>Pedagogen som en medforskare</i>	18
Diskussion	19
Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan	19
Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelse ..	20
Avslutande reflektioner.....	22
Förslag på vidare forskning	23
Referenser	24
BILAGA 1: Intervjufrågor	27

Inledning

Idag spenderar barn den mesta av sin vakna tid på förskolan, i mars 2013 var hela 84 % av den svenska befolkningens barn i åldrarna 1-5 år inskrivna i förskolan (Skolverket, u.å.), under den tiden ska barnen enligt förskolans uppdrag få utrymme för fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus (Skolverket, 2010). Vad pedagogerna på en förskola har för uppfattningar om utomhusvistelse påverkar hur mycket barnen får vistas ute och vad som erbjuds. Det är viktigt att pedagogerna har ett positivt förhållningssätt till naturen för att på ett naturligt sätt bidra till att även barnen utvecklar ett positivt förhållningssätt till naturen (Grahn, 1997). Det står i läroplanen att förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp (Skolverket, 2010). Vilket enligt vår uppfattning i stort sett förutsätter att barnen får ta del av naturen fysiskt. I läroplanen står det dock enbart att utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö (Skolverket, 2010).

Under vår utbildning har vi läst om pedagogik i olika former, däribland utomhuspedagogik. Efter att ha läst kursen lek, rörelse och friluftsliv som en specialisering i vår utbildning har vårt intresse för utomhusvistelsen i förskolan utvidgats och uppfattningen om dess möjlighet att bidra till barns lärande och utveckling har ökat. Det var också efter det som vi bestämde oss för att utomhusvistelse i förskolan är något som vi vill försöka finna djupare förståelse för. Vi vet vad vi själva har för uppfattningar om utomhusvistelsens betydelse för barn, men vad har andra redan verksamma pedagoger för uppfattningar om detta? Vad har de för uppfattningar om sitt eget arbete under utomhusvistelse? Vad har de för uppfattningar om utomhusmiljön på förskolan, både om förskolegården men även om närområdet? Grahn (1997) menar att en bra utomhusmiljö stimulerar till aktivitet, lek och därmed även lärande.

Snart ska vi och andra blivande pedagoger ut i arbete tillsammans med pedagoger i olika arbetslag. Vi tänker därför att det redan nu är av intresse att erhålla vetskap om vad verksamma pedagoger kan ha för uppfattningar om utomhusvistelse i förskolan. Vi hoppas att vår undersökning kan bidra till självreflektion, samspel och utveckling för både oss, de medverkande och även för dig som tar del av vår studie. Med dessa tankar som grund har vår studie inspirerats av ett utvecklingspedagogiskt perspektiv. Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson (2007) menar att lärande och utveckling sker genom att man deltar i sociala sammanhang. Det står även i läroplanen för förskolan att:

Lärandet ska baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. Barngruppen ska ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande (Skolverket, 2010 s.7).

I förskolan ingår man i en social kontext där samspelet mellan de som befinner sig där anses viktigt. Detta samspel utvecklas när man samtalar och samverkar med andra och kan även bidra till kunskapsutveckling. Därför kommer vi att utföra studien med arbetslag och det vi vill undersöka är vad pedagogerna har för uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan.

Bakgrund

I denna del tar vi upp relevant forskning kopplat till vår problemställning, det vill säga forskning om pedagogens arbete under utomhusvistelse. Efter det tar vi upp forskning om vad utomhusvistelse kan bidra till, vad utomhusmiljön har för betydelse för barns lärande och utveckling och sist berättar vi om den teoretiska ram som styr vår diskussion av studiens resultat, utvecklingspedagogisk teori.

Pedagogens roll i utomhusmiljön

Maynard och Waters (2007) utförde en studie som involverade fyra skolor i Wales. Studien visade att lärarna endast gick ut när det var bra väder, vid förutbestämda tillfällen och att de hade samma pedagogiska förhållningssätt ute som inne. Tre av fyra skolor uppgav att de inte använde sig utav utomhusmiljön alls från november-mars, endast ett litet område gjordes i ordning där barnen kunde leka själva på rasterna. På en av skolorna uppgav lärarna att föräldrarna inte uppskattar att barnen är ute och blir blöta.

Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att i den traditionella pedagogiken sker oftast lärandet inomhus och de tycker att lärande utomhus borde ses som ett viktigt komplement. Vidare är de övertygade om att allt lärande, både kunskap och färdighet, skulle kunna ske i utomhusmiljö. Även en av lärarna i Maynard & Waters (2007) studie menar att allt man gör inne kan man göra ute.

Szczepanski (2007) menar att när man ska arbeta ute med barnen måste man som pedagog ha goda kunskaper om biologi, årstidens växlingar och historiska avtryck i naturen. Dessutom menar han att det krävs att pedagogen besitter förmågan att kunna hålla ordning på barngrupper i alla väderlekar. Änggård (2010) menar emellertid att det handlar om att uppmuntra barnen till upplevelser av naturen med alla sina sinnen och skapa förnimmelser av naturen. Hennes uppfattning är att lärarens roll inte består i att lära barnen olika arters namn. I Änggårds studie (2010) uttrycker även en förskolechef att det viktigaste inte är att förmedla fakta om naturen till barnen, eftersom att det enligt hennes uppfattning kommer automatiskt när barnen leker, upptäcker och har roligt i naturen.

Både pedagoger och barn behöver lämna det traditionella klassrummet och ge sig ut för att inhämta kunskapen i verkligheten. Innan skolan infördes lärde barnen sig praktiskt genom att de var med de äldre och fick utföra de sysslor som fanns att göra hemma. Efter skolans införande har lärandet blivit mer och mer teoretiskt och möjligheten till en första referens har tappats (Dahlgren, 2007). Med första referens menas den ursprungliga kunskapskällan. Alltså att kunskapen inhämtas där den befinner sig. Det är det Szczepanski (2007) vill att barnen ska få göra. Han vill även att de ska få arbeta med hela kroppen och att

alla sinnen ska få närvara, eftersom att han menar att 85 % av vår kommunikation består av lukt, smak, känsel och kroppsspråk. Det är alltså inte det verbala som man oftast använder sig av inomhus. Dahlgren (2007) menar att sammansatta sinnesintryck är positivt för lärandet, speciellt luktsinnet har visat sig ha en stor roll i att motverka glömska. Vidare tror han att det optimala lärandet borde vara blandat med sinnlig erfarenhet och boklig bildning. Pedagogerna måste således skapa lärande där både teori och praktik vävs samman och där den fysiska aktiviteten och rörelsen stödjer lärande.

Den miljö som finns till förfogande kan för pedagoger antingen uppfattas utgöra hinder eller bidra till möjligheter. De "rum" som finns på förskolan kan erbjuda både barn och vuxna olika aktiviteter, på så vis påverkas även pedagogers arbetsförutsättningar av rummets strukturer/egenskaper. Individens perspektiv påverkar också hur rummen uppfattas (Eriksson Bergström, 2013). Lisberg Jensen (2011) menar att fler pedagoger behöver få utbildning inom ämnet utomhuspedagogik för att kunna möta skolans krav i att få barnen miljöengagerade och för att kunna ge barnen fina naturmöten och bra handledning i naturen. Pedagogers professionella vägledning kan göra naturen mer tillgänglig för fler barn som annars kanske inte skulle tillgodogöra sig den alls samt att de även hjälper barnen att få en sund livsstil och positiva effekter på hälsan för individen (Mårtensson, et al., 2011). Vidare belyser de att när barnen blir äldre behövs det mer vägledning, därför är det viktigt att börja redan när barnen är små. Utöver det visar Öhman (2011) att de små barnen är lättare att få med i aktiviteter som man gör utomhus än de äldre barnen för dem är det mer ett avbrott från vardagen men de upplever inte att friluftslivet går ihop med deras kulturella identitet. Även i litteratur för barn märker man att de vuxna oftast inte är långt ifrån barnen, de stöttar dem i deras utveckling, Astrid Lindgrens historier är ett bra exempel på detta t ex. då drängen Alfred hjälper Emil att fiska kräftor (Mårtensson, et al., 2001).

Utomhusmiljön som pedagogiskt rum

I dagens samhälle är det väldigt varierande hur barn kan tillägna sig kontakt med naturen, en del får resa väldigt mycket medan andra bara får tillgång till naturen där de bor. Detta gör att barnen får en ojämn fördelning av naturkontakt och det är därför viktigt att stadsplaneringen tar hänsyn till att naturen är viktig för barn och planerar för mer närhet till naturen (Mårtensson, Jensen, Söderström & Öhman, 2011). Mårtensson et al. funderar över hur barn ska kunna få möjlighet till vardaglig naturkontakt och kommer fram till att det bör finnas platser i anslutning till förskola, skola och hem där barn lätt kan komma åt naturen och de menar att naturen snarare borde finnas 50 meter från förskolan/skolan/hemmet än 500 meter bort för att barnen ska ha möjlighet till en vardaglig naturkontakt. Även Szczepanski (2007) menar att det är viktigt att samhällsbyggandet inte tar bort förskolors/skolors möjligheter att utnyttja naturen i närområdet detta för att barn och pedagoger ska ha möjlighet till friluftsliv i sitt närområde. Vidare menar han att det är viktigt att barnen i skolan får möjlighet att skapa sig grunderna för olika motoriska färdigheter

såsom att cykla, åka skridskor, simma, åka skidor och vandra för att det ska ge ett livslångt lärande och bidra till att barnen i framtiden är hälsofrämjande.

Szczepanski (2007) menar att landskapet är "klassrummet" som främjar lärandet och samtidigt är objektet för lärande och en del av lärprocessen, samt att pedagogik i utomhusmiljö skapar en förening mellan känsla, handling och tanke. Mårtensson, et al. (2011) menar att barn får med sig estetiska, existentiella och känslomässiga upplevelser från naturen som är kopplat till en känsla av välbefinnande. Lärandet i naturen lägger grunden för att denna relation till naturen ska fortlöpa resten av livet. Naturen bidrar även till att individen får möta utmaningar som involverar både kropp och själ, exempelvis att människan inte kan tygla vädret utan får förhålla sig till det.

Grahn (2007) menar att en bra förskolegård ska bestå av nio olika delar med olika kvalitéer, dessa är; *rofylld, vild, artrik, rymd, allmänning, viste, samvaro, kultur, tillgänglighet och närhet*. Att det ska finnas ett ställe att ta det lugnt på, den vilda naturen slår igenom och med det följer även olika växter. Att gården ger en upplevelse av fantasi och rymd, något som ger en känsla av något helt annat. Öppna platser där man kan stoja och leka, en lugn plats där man kan få leka ifred eller vara ensam om man vill det. Samvaro med andra och upplevelse om att det är trevligt t ex. vid fest, kulturen med de svenska traditionerna som följer, ett gammalt torp i skogen, syrenberså att fika i osv. Allt detta måste även vara tillgängligt och kunna nyttjas av alla barnen. Det bör alltså på förskolegården finnas platser som möjliggör olika sorters lekar mm., men de bör inte vara alltför strukturerade då barn som befinner sig i miljöer där det inte är förutbestämt vad man ska göra nyttjar kommunikation och fantasi i högre grad än andra barn som befinner sig där det är ordnat med precisa egenskaper på platsen (Eriksson Bergström, 2013). Även lösa föremål på förskolegården bidrar till att stimulera fantasi hos barnen. Vare sig föremålen har bestämda funktioner eller inte kan de användas på många olika sätt i barnens fantasifulle lekar (Eriksson Bergström, 2005).

Barn som har en rik och varierad utomhusmiljö på förskolan får bättre motorik, blir starkare och får bättre koncentrationsförmåga jämfört med barn som har en liten och torftig förskolegård som inte ger någon utmaning, detta visar en studie som Grahn (1997) har utfört. Vidare visade studien på en annan intressant aspekt, vilken var att barnen från förskolan som har en liten gård väljer att gå till naturen om de får chansen istället för att vara i en lekpark. I en annan studie utförd av Stockholms läns landsting (2005) visade det sig att barn som har en varierad utomhusmiljö rör sig med fler steg per minut, vilket leder till att de har rört sig med 1500-2000 fler steg per dag än de barn som har en liten och torftig miljö. Gårdar som är naturrika leder inte bara till att barnen rör sig mer, utan det leder samtidigt till att strålningen från solen minskar på barnen, det kan bero på att barnen gärna drar sig till de partier på gården som är naturrika menar Grahn (2007).

Att naturen inte ifrågasätts som en bra miljö har antagligen sina rötter i Sveriges tidigare syn på friluftsliv under industrialismen då läkare skrev ut "recept" om att åka till fjällen för att få frisk luft (Kilander, 2008). I dagsläget forskar man främst på den mentala biten och hur naturen kan bidra till den, men man tittar även på hur den motoriska och konditionsmässiga biten påverkar hälsan (Lisberg Jensen, 2011). Söderström (2011) framhåller att det finns flera studier som visar hur bra det är för människan att vistas i naturen, hur det sänker blodtryck, stresshormoner m.m. därför tvistas det inte om att utomhusvistelse är bra eller dåligt. Det man upplever dåligt är om det är för mycket avgaser och partiklar i området eller om det är för mycket UV-strålning, som i längden kan vara skadligt för individen. Vidare menar Söderström (2011) att i Norden upplever personal och föräldrar till barn i förskola att barnen är oroliga om de inte har fått vara ute en dag.

Utvecklingspedagogisk teori

Det centrala i den fenomenografiska forskningsansatsen är att uppmärksamma människors tankevärld och hur de skapar förståelse för sin omvärld. Att skapa förutsättningar för att synliggöra barnens tankevärld, både för andra men även för barnen själva, är det huvudsakliga syftet med ett utvecklingspedagogiskt perspektiv (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2014). Det finns däremot ingen allomfattande metod för hur en lärare ska arbeta i en utvecklingspedagogisk verksamhet, endast principer som bör utgöra grunden i hur arbetet förs. Dessa är att lärare ska ha kunskap om hur barn tänker i olika åldrar och även ha kunskap om olika metoder och hur de kan användas (Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson, 2007).

Barn upplever och erfar alltid något och det är på så vis inte svårt att ge barn många upplevelser, men att kunna möta varje barn på deras nivå är en förutsättning för det utvecklingspedagogiska arbetet (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2014). Att få barn att tala och reflektera, att ta tillvara mångfalden av barnens idéer och att skapa och fånga situationer är tre principer som Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson (2007) menar att lärare bör göra tillsammans med barnen.

Den personal som finns i förskolan är medveten om att barn inte enbart lär sig genom handlande utan även genom att samvara med andra och kommunicera med både barn och vuxna. Detta hjälper dem att uppfatta och förstå sin omvärld med hela barnet och alla dess sinnen. Barnets strävar efter förståelse och begripa det barnet upplever. Här är det pedagogerna som får hjälpa barnen att sätta ord på sina tankar och genom kommunikationen får barnen förståelse om sig själv och om sin omvärld (Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson, 2007). Kommunikation är en viktig del av det utvecklingspedagogiska perspektivet, kommunikationen stärker barnet och pedagogen får uppleva barnets tankar och på det viset kan pedagogen utmana barnet och hjälpa det att komma vidare i sin utveckling.

Syfte och metod

Här presenterar vi vårt syfte och de frågeställningar som ligger till grund för vår studie. Därefter beskriver och motiverar vi vårt val av forskningsmetod och vårt tillvägagångssätt vid insamling av empiri och analys.

Syfte

Vårt övergripande syfte med denna undersökning är att beskriva och söka förståelse om fenomenet utomhusvistelse i förskolan. Vi har i detta valt att rikta in oss mot nio pedagogers uppfattningar om utomhusvistelse i förskolan. Att upptäcka och beskriva variationer i hur man som pedagog kan uppfatta fenomenet utomhusvistelse i förskolan samt hur pedagoger kan uppfatta sitt arbete under utomhusvistelsen i förskolan blir därför vårt precisa syfte med undersökningen.

De frågeställningar vi söker svar på är:

- Hur uppfattar pedagogerna fenomenet utomhusvistelse i förskolan?
- Hur uppfattar pedagogerna sitt arbete under utomhusvistelse?

Metod

När vi började fundera över hur vi skulle genomföra vår studie så föll valet ganska omgående på intervjuer.

God forskning karaktäriseras av att metoden väljs så att den blir ett smidigt verktyg för att få kunskap om det problem man har valt (Larsson, 1986, s. 9).

Vår studie har en fenomenografisk ansats, vilket enligt Larsson (1986) betyder att man söker förståelse om hur människor uppfattar sin omvärld. Den fenomenografiska ansatsen är en kvalitativ metod, som handlar om hur man gestaltar något. Inom ansatsen ägnar man sig åt att gestalta hur ett fenomen ter sig på olika sätt hos människor (ibid.). Genom kvalitativa intervjuer försöker vi ta reda på hur pedagogerna uppfattar fenomenet utomhusvistelse i förskolan. Arbetet är empiriskt grundat, eftersom att vi försöker analysera och beskriva vad ett antal människor har uttalat vid intervju. Vi strävar efter att beskriva en variation av uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan. Att beskriva denna variation handlar både om vårt intresse att förstå hur samhället och verksamheten kan se ut, men även att resultatet kan leda till en självreflektion genom att vi försöker finna de antaganden som verksamma pedagoger tycks ha, beskriver dem och ger våra tolkningar tillbaka. Larsson (1986) beskriver detta *som en dialog som syftar till en större medvetenhet om sin egen verksamhet* (s. 25).

Vi har gjort kvalitativa intervjuer med fokusgrupper på ett semi-strukturerat intervjusätt (Bryman, 2002). Vi valde en kvalitativ metod eftersom att vi är ute efter deras uppfattningar och semi-strukturerade intervjuer ger oss en bra grund att utgå ifrån, men tillåter oss även att ställa följdfrågor för att få djupare förståelse för respondenternas uppfattningar kring fenomenet. Att göra dessa intervjuer med fokusgrupper valde vi för att få fleras uppfattningar vid varje intervjutillfälle plus att det även ger respondenterna tillfälle att utveckla och fördjupa sig i sina uppfattningar tillsammans. Vi bestämde även att vi båda skulle närvara vid intervjuerna då Bryman (2002) menar att det är till fördel, men han nämner samtidigt att det inte direkt ger någon större säkerhet i resultaten, utan det är mer för oss själva.

Urval

Vi funderade länge på vilka förskolor vi skulle ta kontakt med för att få ihop tillräckligt med intervjuer och det stora problemet låg främst i hur vi skulle få ihop det rent tidsmässigt med så pass många intervjuer som behövde genomföras. I diskussion med vår handledare kom vi fram till att vi kunde göra intervjuer med fokusgrupper, vilket alltså komprimerade antalet intervjuer som behövde genomföras. Vilket kändes lämpligt med tanke på den utsatta tidsramen för uppsatsen. Vi kom då att tänka på en förskola som har fyra avdelningar där en av oss tidigare har både praktiserat och vikarierat några gånger. Således fanns där redan en etablerad kontakt vilket var en stor fördel när vi åkte dit för att fråga pedagogerna om de kunde medverka i vår studie. Det som var intressant med att genomföra alla intervjuer på ett och samma ställe är att alla har samma förutsättningar vad gäller tillgång till utomhusmiljö, men kanske har olika uppfattningar kring utomhusvistelse. Vi valde att åka dit tillsammans för att presentera oss och personligen fråga varje avdelning om de skulle kunna ställa upp på en intervju med hela arbetslaget.

Vår tanke var att vi skulle intervjua hela arbetslaget på alla fyra avdelningar, sammanlagt tolv pedagoger, tyvärr var inte detta möjligt att genomföra då det inte fanns något tillfälle där alla kunde närvara samtidigt. I samråd med några förskollärare på den utvalda förskolan avgränsade vi oss till att endast intervjua två förskollärare per arbetslag. Ett av arbetslagen ville gärna vara med alla tre under intervjun, vilket resulterade i att vi intervjuade nio förskollärare.

Genomförande

Vi valde att vara närvarande och genomföra alla fyra intervjuer tillsammans för att båda ska få en djupare förståelse vid intervjutillfället samt även möjligheten att ställa följdfrågor som kan behövas och för att komplettera varandra.

Vi valde att träffa respondenterna personligen för att fråga om vi fick intervjua dem, de var osäkra på om det skulle finnas möjlighet att genomföra

gruppintervjuer då personalen behövs i barngruppen under hela dagen och då de för tillfället inte hade några arbetslagsträffar under tiden när vi behövde göra intervjun. En pedagog tipsade om att vi kunde ta kontakt med BKU-förvaltningen (Barn-, kultur- och utbildningsnämnden) och få beviljat en vikarie under tiden för intervjuerna för att respondenterna skulle ha möjlighet att gå ifrån sin avdelning under tiden intervjun varade, vilket vi även fick beviljat.

Någon dag innan vi åkte till förskolan för att göra de första intervjuerna fick de frågorna sända till sig via mejl, vilka alla avdelningar fick möjlighet att läsa igenom för att kunna fundera gemensamt på frågorna innan intervjun.

Vi gjorde tre av fyra intervjuer i ett arbetsrum där inte barnen var närvarande för att få lugn och ro under intervjun. Ett arbetslag valde att inte använda sig av vikarieresurs och inte heller att gå ifrån barngruppen utan ville genomföra intervjun inne på avdelningen medan de små barnen sov och de större arbetade.

Vi valde att spela in intervjuerna för att vi skulle kunna lyssna på dem igen och transkribera dem samt att vi även skrev ner en del av svaren kortfattat under tiden vi utförde intervjuerna för att säkerställa empiri om inspelningen skulle misslyckas på något vis.

Giltighet och tillförlitlighet

Validitet och reliabilitet är begrepp som används inom forskning för att mäta kvaliteten i en undersökning. Däremot påvisar Bryman (2002) att flera forskare inom den kvalitativa forskningen anser att dessa begrepp inte är riktigt relevanta vid kvalitativa undersökningar då de insinuerar mätning, vilket inte är av främsta prioritet inom den kvalitativa forskningen. Vissa kvalitativt inriktade forskare menar dock att om begreppens bemärkta funktion ignoreras är det möjligt att diskutera dessa vetenskapliga kriterier även inom den kvalitativa forskningen (Karlsson, 2007). Det finns olika begrepp att använda sig av för att kontrollera en undersökning beroende av vald forskningsansats, vid en kvalitativ forskningsansats kan begreppen giltighet och tillförlitlighet användas som alternativ. De begrepp som man väljer att använda sig av bör kunna användas på ett relevant sätt (ibid.). Av dessa anledningar har vi valt att diskutera vår undersökning utifrån begreppen giltighet och tillförlitlighet. En studies giltighet kontrolleras genom att man undersöker att det som var avsett att studera verkligen har studerats. Tillförlitligheten i studien ämnar att undersöka om studiens resultat är trovärdigt (Kihlström, 2007b).

Vi valde att använda oss av intervjuer därför att det var den undersökningsmetod som vi ansåg passade bäst i förhållande till vårt syfte med studien. Vi skickade våra intervjufrågor till vår handledare för att de skulle kunna granskas och för att vi skulle kunna få förslag på ev. ändringar innan vi besökte förskolorna för att genomföra intervjuerna. Att en

vetenskapligt skolad person i förväg har granskat det redskap som sedan har använts vid undersökningen främjar studiens giltighet (Kihlström, 2007b). Hade vi valt att studera samma fenomen med flera tekniker, d.v.s. att triangulera, hade det kunnat bidra till att öka vår studies giltighet ytterligare (ibid.). Kommunikerbarheten är ett viktigt mått på giltigheten inom kvalitativ forskning (Kihlström, 2007a), vilket en utförligt beskriven resultatdel bidrar till. Med ett resultat som har bra struktur och citat som styrker beskrivningarna av kategorierna hjälps läsaren att förstå vårt resultat.

Intervjuer är en av de undersökningsformer som vi har tränat på mest under vår utbildning och att vi valde att använda oss av den undersökningsmetoden kändes betryggande för oss. Kihlström (2007b) menar även att tillförlitligheten i en studie ökar om de som intervjuar är tränade för uppgiften. Vi bestämde oss för att vi båda två skulle vara med vid alla intervjuer, en utförde intervjuerna och den andre antecknade samtalen kortfattat och kunde även notera ev. gester som inte skulle höras senare på inspelningen. Både att vi var två vid intervjutillfällena och att vi spelade in intervjuerna är faktorer som bidrar till att öka tillförlitligheten i studien (ibid.).

Kihlström (2007b) menar att giltigheten hade ökat om vi gjort provintervjuer innan, men då projekttiden som tidigare nämnts är begränsad har vi inte prioriterat det, det var tillräckligt svårt att finna tillfälle för att göra de intervjuer som behövdes för vår studie.

Etiska överväganden

Att uppvisa god etik är en viktig aspekt vid vetenskapliga studier. Vetenskapsrådet (2002) har sammanställt fyra huvudprinciper, *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet*. När vi besökte förskolan för att fråga om de kunde tänka sig att delta i vår undersökning presenterade vi först oss själva och syftet med vår undersökning. Vi frågade sedan om de ville delta i undersökningen genom intervjuer i fokusgrupper. Vi förklarade hur intervjuerna skulle gå till och att respondenterna givetvis är anonyma. Vidare informerade vi om att det insamlade materialet enbart är till för vår studie.

Vi märkte att en del av respondenterna inte var helt bekväma med tanken på att bli inspelade, vi försäkrade dem att ingen annan än vi skulle lyssna på inspelningarna dock blev de lite konfunderade när vi även antecknade mycket vilket vi förklarade för dem att det var för att säkra empiri om det skulle bli något fel med inspelningarna.

I vårt resultat framför vi citat från våra intervjuer där respondenterna på förskolan uttrycker sina uppfattningar om utomhusvistelse och sitt arbete med detta. Vi har valt att varken benämna respondenterna avdelningsvis eller personligen i resultatet, inte ens med fiktiva benämningar då vi anser att det inte har någon betydelse för resultatet. Det vi är ute efter är variationer om

fenomenet, följaktligen har vi inte för avsikt att jämföra de olika avdelningarna på förskolan. Vi har valt att redan vid transkriberingen antingen utesluta eller ersätta "namn" som respondenterna har nämnt under intervjuerna för att säkerställa deras anonymitet både vad det gäller den egna personen men även platsangivelse såsom kommun, stad och förskola.

Analysens genomförande

Vi påbörjade vårt analysarbete först efter att vi hade transkriberat alla fyra intervjuer. Vi började analysera materialet genom att försöka hitta likheter och olikheter därefter formulerade vi fyra kategorier. Efter den första kategoriseringen insåg vi att det fanns fler nyanser och ändrade till de nuvarande kategorierna. Larsson (1986) påvisar att en kvalitativ fenomenografisk analys i regel går till som vi har gjort, dvs. att läsa, reflektera, kategorisera och sedan göra om proceduren för att få ett material med variationer av uppfattningar. Det är viktigt att varje kategori relaterar till det undersökta fenomenet, i det här fallet – "utomhusvistelse i förskolan" (Marton & Booth, 2000). Utöver det menar de att kategoriseringen bör ha en logisk samhörighet med varandra och även ha färst antal kategorier.

För att få ett mer logiskt resultat valde vi att beskriva de olika uppfattningarna under två olika huvudkategorier, *Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan* och *Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelse*. Utöver det har vi flera underkategorier för att underlätta förståelse samt navigering i resultatdelen.

Metoddiskussion

Metodvalet grundas i att vi anser att ingen annan metod skulle ha fungerat lika bra som intervjuer. Hade vi skickat ut enkäter hade det troligtvis funnits en stor del tankar som inte hade kommit i ljuset utan fastnat i svararens huvud. Ytterligare en osäkerhet med enkäter är att för få personer skulle delta och då finns även risken att behöva skicka ut enkäter till fler personer och eventuellt ändå inte få ihop tillräckligt med empiri till studien (Kihlström, 2007b). Dock skulle vi vilja poängtera att det skulle ha varit intressant och gett oss djupare förståelse om vi hade haft tid att även genomföra observationer och som tidigare nämnts hade det även hjälpt till att stärka studiens giltighet.

Det hade varit intressant att se vad pedagoger på andra förskolor har för uppfattningar om utomhusvistelse i förskolan, men med de tidsramar som är utsatta för arbetet var det smidigt att utföra alla intervjuer på en förskola. Ännu smidigare blev det när vi valde att använda oss av fokusgrupper. Fördelarna med fokusgrupper är att man kan göra färre intervjuer, då en fokusgruppsintervju ger omfångsrikare innehåll eftersom att respondenterna kan hjälpa åt och bidra till svaren vid ett och samma tillfälle. Nackdelen är att de ibland pratar i munnen på varandra och därför kan det vara svårt att höra och då även att transkribera materialet.

Fördelen med en etablerad kontakt var att det var lätt att åka dit och fråga dem om de är villiga att medverka samt att en redan etablerad kontakt gör att det finns ett förtroende för personen i fråga och att det då inte behöver byggas upp för att få respondenterna trygga med intervjuerna (Löfgren, 2014). Nackdelen är att de inte är främmande för oss vilket innebär att de kan säga men du vet hur det ser ut/är istället för att förklara. Vilket vi försökt att uppmana dem att göra under intervjun genom att be dem förklara. För att sedan ha tillgång till utvecklade svar till bearbetningen av materialet då det är det som skapar vår studie och inte våra tankar om det vi tror att de svarar.

Vi valde att maila frågorna till förskolan innan vi kom dit för att alla i arbetslaget skulle få möjligheten att höras även om det "bara" var två av tre som kunde medverka vid intervjutillfället. Det gav pedagogerna en möjlighet att prata ihop sig inför intervjun samtidigt kan det även vara en nackdel då de kan ha bestämt redan innan vad de ska säga och enbart hålla sig till det. Detta var dock inget vi upplevde vid intervjuerna utan respondenterna pratade på om de frågor vi hade ställt samt de följdfrågor som naturligt kom upp.

Alla respondenter uttryckte ett lätt obehag över att vi ville spela in intervjuerna, men ingen avstod från att delta. Däremot upplevde vi att vissa kanske hämmades en aning, åtminstone i början av intervjun. Allt eftersom intervjun fortskred verkade det som att respondenterna glömde bort inspelningen. Vi valde att spela in intervjuerna med en mobiltelefon som är en alldaglig artefakt för alla, som på så vis inte skulle väcka obehagskänslan och påminna om inspelningen hela tiden. Eftersom att vi även gjorde anteckningar under intervjun uppstod frågan om vi verkligen hade behövt spela in den också. Vi förklarade att det var en säkerhetsåtgärd för oss om ljudfilerna inte skulle fungera eller om inspelningen skulle misslyckas. En av intervjuerna genomfördes när de yngre barnen vilade och de äldre barnen jobbade. Detta upplevde vi som ett störningsmoment, då barnen kom och frågade saker samt att respondenterna ibland gick ifrån för att kolla till barnen.

Eftersom att en av oss praktiserat och arbetat på förskolan tidigare har vi varit noga med att det är deras ord under intervjuerna som vi har transkriberat och det är där materialet till undersökningen kommer ifrån. Vi har förhållit oss strikt till det insamlade materialet och inte låtit våra förkunskaper om förskolan inverka vid analysen av materialet.

Resultat

Här nedan presenterar vi de tolkningar vi gjort utifrån vårt empiriska material. Huvudrubrikerna är utformade utifrån våra frågeställningar:

- Hur uppfattar pedagogerna fenomenet utomhusvistelse i förskolan?
- Hur uppfattar pedagogerna sitt arbete under utomhusvistelse?

Under dessa två rubriker presenteras kategorier som representerar de variationer i uppfattningar som vi tolkat i våra respondenters beskrivningar vid intervjuerna (se Bilaga 1 för intervjufrågor).

Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan

Vi frågade respondenterna vad de har för uppfattningar om utomhusvistelsen i förskolan och vidare om de kan nämna några fördelar respektive nackdelar med att vistas utomhus. Samtliga svarar att de ställer sig positiva till att vara utomhus med barnen och flera kan inte alls komma på något som skulle kunna vara negativt med att vara utomhus med barnen. Genom att tolka pedagogernas svar upptäckte vi att utomhusmiljön uppfattas som två olika sorters "rum", som vi har valt att kalla det, dessa är *Utomhusmiljön ett avlastningsrum* och *Utomhusmiljön ett lärande rum*. I slutet av denna del väljer vi att ta upp de *Utmaningar* som pedagogerna menar att de kan stöta på och som även kan hindra dem från att utnyttja utomhusmiljön.

Utomhusmiljön ett avlastningsrum

Utomhusvistelsen uppfattas som ett tillfälle att komma ut och få frisk luft och springa av sig. Några avdelningar nämner även att de upplever att det blir mindre tjafs och bråk ute när de har större ytor.

Dom får större utrymme att rasa av sig, dom här större pojkarna som börjar vara dags att gå på förskoleklass, dom har ju mycket större rörelsebehov, det börjar vara trångt med dom inne när det börjar vara vårtermin det är de fyller sex.

Detta tyder på att respondenterna ser utomhusmiljön som en möjlighet för att skapa en lugnare tillvaro för barnen. På grund av de stora ytorna utomhus kan mer fartfyllda och vilda lekar tillåtas där. Det uppstår trots det färre konflikter utomhus och det leder även till ett lugnare klimat inomhus. Respondenterna berättar även att de har olika platser på gården som barnen kan nyttja för att komma undan, där de kan få sitta i lugn och ro eller kan leka stillsammare lekar i skymundan, det är bland annat stugorna och buskarna.

Utomhusmiljön ett lärande rum

Skogen ses som en miljö där lärande kan ske och naturen kan avnjutas. Alla respondenter nämner att de använder skogen som ett utflyktsmål minst en dag i veckan, framförallt under vår och höst. I skogen kan barnen följa myrorna och utforska andra årstidstecken. Varje vår går pedagogerna med barnen till ett dike en bit bort från förskolan, där de brukar kunna undersöka grodyngel. Barnen får fånga in grodyngel och titta närmare på dem. En av respondenterna berättar att:

Barnen blir så försiktig med dem, man riktigt känner empatin.

Detta tyder på att pedagogerna har mer än biologi i åtanke när de beger sig ut på exkursion för att studera grodyngel. De verkar vara medvetna om att det de gör med barnen får en effekt senare men även här och nu. Det de säger tyder på att pedagogerna nyttjar miljön för att barnen ska få kunskap där kunskapen befinner sig, de tar med barnen för att studera spår av djur i skogen och yngel i bäcken/diket mm. De olika väderförhållandena och årstiderna som finns i Sverige får de också bekanta sig med på förskolan då de går ut i alla väder året runt. Detta tyder på ett genomtänkt sätt att arbeta. Pedagogerna verkar vara väl medvetna om att studera naturen görs bäst i naturen.

Ett år så hittade dom ju snäckor här, alltså du vet sniglar med hus, fullt här uppe. Och vi hade snigelräkning och vi hade matematik med dom där sniglarna och vi jämförde små och stora. /.../ Vi tog dom i hinkar och vi tog med och så la vi upp dom. Och sedan när vi hade tittat färdigt på dom så sa vi då måste vi bära tillbaka dom så att dom får komma dit dom bor. För då får du ju in lite empati i det också, så att, det här är djur som man faktiskt måste vara lite rädd om, för det är levande varelser.

Citatet ovan visar även på hur de nyttjar sin egen gård till lärande när de tittar på maskar och andra insekter/djur på deras egen förskolegård. Det innebär att man inte alltid måste gå från gården för att möta naturen vilket är en fördel för barnen och deras naturkontakt. Pedagogerna kan se möjligheterna utan att det behöver bli ett stort projekt för att ta sig iväg, det visar citatet nedan.

Jomen man behöver inte krångla till saker och ting för det finns ju mitt framför näsan det är ju bara att vara öppen för det.

Respondenterna säger att det i styrdokumentet står att förskolan ska komplettera hemmen, om inte barnen hinner vistas utomhus när de kommer hem från förskolan eller om de inte har möjlighet att vistas i naturen när de är lediga från förskolan hör det till förskolans uppdrag att bistå dem med de upplevelserna. Några respondenter nämner att de ogärna går iväg med hela barngruppen efter vägar där det kan förekomma trafik, de menar att det är direkt farligt då barn idag inte har något trafikvett. När respondenterna berättar om olika aktiviteter som de har gjort eller brukar göra när de går ut nämns ett exempel där de kan ta sig en promenad bara för att träna på att

vistas i trafiken. Även detta är ett område där förskolan kan komplettera hemmen, citatet nedan visar hur respondenterna kan uppfatta det.

Bara gå en promenad och lära sig att gå på led och titta, se sig för vid övergångsställen. Se så att det inte kommer några bilar, lite trafikvett.

Utomhusmiljön ses som ett jättebra motorikredskap, speciellt för de små barnen men även för barn med rörelsesvårigheter. När utomhusmiljön utmanar barnen får de driv att övervinna "hindren" och nå sina mål. Utöver det är det positivt för jaget att man faktiskt vågar åka utför backen. Det är ingen som tvingar barnen att vara med och exempelvis åka pulka, men gården eller aktiviteten utmanar barnen och barnen antar utmaningen. Barnen skapar på så vis sitt eget lärande, men pedagogerna tillsammans med utomhusmiljön skapar möjligheter där barnens lärande och utveckling kan ske genom att barnen får komma ut och göra sådant som intresserar dem.

Jag ser bara fördelar med utomhusvistelsen, alltså den kan ju vara hur berikande som helst både för motoriken och fysiken, men sen för hela kroppen och själen. /.../ När de får upp det där drivet att gå upp och dra pulkan i backen, gå varv upp och varv ner, alltså det är ju den bästa motorikträningen i världen. Och att våga åka ner för backen. /.../ Jag tycker att det är jätteroligt att de får en utmaning även fast de är på gården.

Utmaningar

Väder och andra omständigheter är avgörande faktorer för utomhusvistelse, några av respondenterna nämner att det bildas stora vattenpölar på gården som kan vara farliga för barnen och att halka är en säkerhetsrisk på vintern. En annan risk under vintern är att om det kommer mycket snö eller om snön har blivit felskottad och lagts i högar intill staketet blir det lätt för barnen att klättra över det låga staketet och försvinna från gården. På sommaren är det strängeligen förbjudet för barnen att vistas ute under tiden de klipper gräset, då det har funnits fall med barn som fått sten slungad på sig från gräsklipparen.

På vårvintern får de absolut inte gå på baksidan för det blir tre decimeter djupa sjöar. Eller det kan vara fruktansvärt halt, isgata, så att man törs inte ta ut dom på grund av det. Vissa gånger så är det barnens utrustning som förhindrar och begränsar utgång.

Förutom säkerhetsrisker som de olika årstiderna kan medföra och som de kan behöva rätta sig efter, påverkar årstiderna även den utrustning som behövs på förskolan. Det är lättare att ta sig ut om man inte behöver ta på sig en massa kläder och det är även lättare för barnen att röra sig när de inte har tjocka kläder på sig som stör deras rörelser, framförallt för de små barnen. När det är bra väder kan man gå ut fler gånger på en dag. Då kan även samlingar, fruktstunder och mellanmål hållas ute.

En nackdel med våran utemiljö är ju staketet och grinden. Vi har ju bedrövtligt dåligt staket. Det är för lågt på framsidan och här är ju en stege, så att det är ju bara att klättra över om man vill det.

Respondenterna påpekar att staketet är i dåligt skick, att det är för lågt och att det på baksidan är som en stege. När det är mycket barn och få personal, exempelvis efter mellanmål, kan staket tillsammans med den stora förskolegården som omger hela förskolebyggnaden kännas besvärligt och hindra dem från att gå ut, speciellt om det är mycket småbarn. Många av respondenterna upplever den svåröverblickbara förskolegården som ett bekymmer och önskar sig bättre staket och en grind som de kan stänga vid de tillfällen när det är lite personal ute.

De är styrda av de tider som förskolor överlag är styrda av, dvs. lämningar, hämtningar, mattider och vila. Det innebär att det egentligen är ganska lite tid över till aktiviteter framförallt för de små barnen. Samtidigt får de stora barnen som inte vilar en möjlighet till större utmaningar när pedagogerna då inte behöver se till de små barnen. Vilket innebär att pedagogerna då kan vara mer tillåtande och dessutom får möjligheten att vara med i barnens lekar vilket respondenterna påpekar att barnen tycker mycket om.

Pedagogerna påpekar att det i stort sett har sett likadant ut på förskolegården i trettio år, det har inte skett många väsentliga förändringar och att det råder brist på både pengar och tid till utveckling av förskolegården. Överlag är de ändå nöjda med sin förskolegård. De anser att det finns mycket för barnen att göra där trots att det inte finns mycket föremål att ta med sig ut, vilket vi upplever att pedagogerna ser som både positivt och negativt. Därför att om barnen inte har många föremål får de istället utveckla sin fantasi och skapa sig saker av det som finns, menar respondenterna. Här upplever vi en konflikt i deras tankebanor å ena sidan vill de ha mer saker samtidigt är det bra för barnen att träna sin fantasi. Bäckan är den plats som påpekas vara en stor tillgång på gården och som de dessutom är ganska ensamma om att ha. Däremot kan de känna att barnen blir rätt smutsiga när de leker där och önskar att det skulle gå att anlägga en låg damm där för att slippa en del av geggamojan som bli där och för att de då skulle kunna utnyttja den tillgången mer.

Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelse

För att ens kunna bedriva någon form av verksamhet utomhus krävs det självklart att man går ut. Vi har tidigare redovisat några utmaningar och hinder som pedagogerna menar att de kan stöta på kring utomhusvistelse. En av respondenterna uttrycker sig trots det så här:

Klä på dom och gå ut, så enkelt är det ju!

Väl ute vad kan pedagogerna då inta för roller? Nedan beskriver vi tre olika roller som vi uppfattar att pedagogerna har under utomhusvistelsen. Dessa har vi valt att benämna *Pedagogen som en övervakare*, *Pedagogen som en förmedlare* och *Pedagogen som en medforskare*.

Pedagogen som en övervakare

Flera av respondenterna upplever sig ha en mer övervakande roll när de befinner sig ute på gården än när de vistas inomhus. De uttrycker även en oro över att något ska hända och att de av säkerhetsskäl måste hålla koll på barnen, dels för att försöka motverka olyckor samt för att se att alla är kvar på förskolegården.

Ute tycker jag att man är mer i bakgrunden, mer att man kollar att det inte händer några incidenter, både att de hamnar i bråk eller att någon gör illa sig av sig själv, att man ramlar på någonting eller från någonting.

Gården upplevs som svår att överblicka då den sträcker sig hela vägen runt förskolebyggnaden. Pedagogerna menar att det är viktigt vart man placerar sig och att man går runt på gården samt att man ser till att inte hamna i en klunga.

Visst är det ju många barn här på förskolan, /.../ men vi är ju många vuxna också, det gäller ju att vi roterar och kollar till, just för säkerheten också.

Pedagogen som en förmedlare

De har mer planerad pedagogisk verksamhet med barnen när de går iväg från förskolegården, alla avdelningar ger många exempel på planerade aktiviteter som de har gjort med barnen när de har gått utanför förskolegården. Uppfattningen är att det är pedagogerna som ska besitta kunskap och kunna förmedla den till barnen. Ibland får man söka efter fakta för att kunna besvara barnens frågor.

Det är pedagogiskt faktiskt hela tiden, du vet barnen frågar mycket, hela tiden hittar de på "Vad är det? Vart ska den? Vart kan jag hitta den?". /.../ Då får vi sätta oss och prata och berätta. Och ibland får vi själva springa till datorn och läsa, men så är det.

Pedagogerna förmedlar även de svenska traditionerna och för kulturarvet vidare med dagens generation. Barnen får plocka blommor till midsommar, de dansar och leker olika lekar som är traditionella.

Som i höstas då när vi förde in kycklingarna och räven, det tyckte dom ju var jättekul, så nu leker dom det själv ibland, utan att det är någon vuxen med.

De har även egna traditioner på förskolan som de gör varje år, de har t ex. fixarkvällar och grillningar. Vidare förmedlar pedagogerna även

värdegrunden när de är med barnen både när det gäller hur man betar sig gentemot de andra barnen och vuxna på förskolan.

Pedagogen som en medforskare

Pedagogerna är medskapare och medforskare med barnen i utomhusmiljön. De tittar på grodynglen, de lägger ut mat till myrorna för att se vad de äter, de funderar på hur regnbågen bildas och varför det naturfenomenet uppstår. En avdelning nämner att de brukar ta med sig barnen och söka efter fakta. De inkluderar barnen i sökningen av fakta till de frågor barnen önskar finna svar på, vare sig det sker via Internet eller genom att titta i böcker. Tillsammans forskar de vidare för att nå sitt mål.

Det är ju det här som är så roligt med våra jobb, att ha tiden, tid är kvalitet. Att ha tid att möta barnen. Och att stanna kvar i det där nuet som är därute med den där myran eller vad det är för någonting.

Pedagogerna märkte att barnen lekte mycket med tåg därför bestämde de sig för att ta tillvara på barnens intresse med ett temaarbete om tåg. De har tittat på tågen, föraren mm. De har läst om tåg och samtidigt går de ut och upplever objektet där det befinner sig och barnen leker och bearbetar sina upplevelser både utomhus och inomhus.

Utifrån barnens frågor och intressen så skapar vi, eller vi är medskapare. /.../ Det var inget vi hade planerat utan vi krokade i barnens intresse. Alltså vi kan ju också komma med förslag, men det är spännande att se vad som är livskraftigt, vad som finns i barnens tankevärld, vad de säger och uttrycker. /.../ Så, så är vårt arbetssätt. Och det var så intressant för att vi var medföljare, alltså vi tillsammans med barnen.

Det gäller att vara lyhörd för barnens intressen, tankar och frågor, utifrån dem kan man spinna vidare och utveckla temaarbeten som kan leva hur länge som helst. Temaarbeten kan räckta allt från en dag till flera månader. Visar barnen ett intresse för något kan pedagogerna *krydda det*, som en av respondenterna uttrycker det, för att öka och bekräfta intresset.

Diskussion

Syftet med vår undersökning var att utveckla djupare förståelse om fenomenet utomhusvistelse i förskolan. I det valde vi att inrikta oss mot pedagogers uppfattningar. Alltså var vårt precisa syfte att upptäcka och beskriva variationer i hur pedagoger kan uppfatta fenomenet utomhusvistelse i förskolan och även hur pedagoger kan uppfatta sitt arbete under utomhusvistelse.

Pedagogernas uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan

Respondenterna upplever inte det som negativt att vistas utomhus med barnen utan de ser det som något positivt. Vi hade inte trott att vi skulle få något annat svar än det heller med tanke på den historia Sverige har med friluftsliv och vistelse i naturen som vård (Kilander, 2008). Att vistas ute ses som något bra och det finns mycket forskning som visar på positiva hälsovinster av att vistas i naturen (Lisberg Jensen, 2011). Med det menas inte att man måste vara ute jämt, men det finns flera fördelar för barnen och deras kunskapsutveckling med att vistas utomhus. Grahn (1997) har sett tydliga resultat på detta i sin studie där barnen som hade en naturrik gård fick bättre koncentrationsförmåga och bättre motorik än de barn som hade en torftig förskolegård.

Utifrån pedagogernas beskrivningar vid intervjuerna framstår det för oss som att utomhusmiljön kan uppfattas som ett rum. Vad rummet uppfattas ha för egenskaper beror på vad pedagogerna har för uppfattningar om vad utomhusmiljön kan erbjuda (Eriksson Bergström, 2013).

Förskolegården beskrivs av pedagogerna som rik och varierad även om den ur vissa aspekter kanske kan upplevas som lite torftig. De nämner några åtgärder som de skulle vilja göra eller som de vill att kommunen ska göra, men tyvärr styrs de mycket av tid och pengar som inte finns. Pedagogerna saknar framförallt mer lösa föremål som barnen kan tillföra till utomhusmiljön, vilket pedagogerna istället menar kan stärka fantasin hos barnen även om just lösa föremål brukar vara bra ur aspekten att stimulera fantasin (Eriksson Bergström, 2005). Enligt Eriksson Bergström (2013) bidrar en ostrukturerad miljö både till fantasi men också kommunikation. Denna kommunikation som uppstår i leken kan även hjälpa barnet att uppfatta och förstå sin omvärld (Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson, 2007). Gården har flera skrymslen och vrår där barnen kan dra sig undan samtidigt som det finns områden för fart och fläkt, det finns även naturområden på gården och det är kuperat. Det är mycket barn som går på förskolan därför är egentligen inte gården lika stor som man upplever den jämförelsevis med mängden barn som vistas där på

dagarna, men den rymmer nästan alla delar som Grahn (2007) beskriver att en bra gård ska ha.

En avdelning påvisar hur bra det är att använda sig av utemiljön när de har många barn på avdelningen och att den då ses som en avlastning för pedagogerna. Detta påvisar även Grahn (2007) då han påpekar att en bra miljö blir en extra pedagog och att det blir mindre bråk mellan barnen när de får mer ytor att röra sig på.

Någon av respondenterna uppfattar det som att man ska komplettera hemmet och hjälpa barnen med att lära sig om trafiken och hjälpa barnen att få "trafikvett". Samtidigt menar en annan av respondenterna att det är för farligt att vistas med barnen vid trafiken och att man inte vill ta det ansvaret med många barn. Flera avdelningar nämner att de brukar kunna passa på att göra utflykter när de har färre barn. Vid de tillfällena tränar de på trafikvett som de anser att barn idag inte har, fast att de kanske inte har reflekterat över det som sker utöver själva utflykten, de glömmer att resan är målet inte målet självt. Vi uppfattar en konflikt både mellan oss och mellan deras teser. Vår tolkning är att vi som förskola ska komplettera hemmen därför bör pedagogerna även bistå barnen med att få kunskap om trafiken. Samtidigt har vi som pedagoger ett stort ansvar där inget barn ska få komma till skada och om man då beger sig ut i trafiken med fler barn än man upplever sig klara av då bör man hålla sig ifrån det. Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson (2007) påpekar att barn delvis lär via handlande och detta innebär att pedagogerna bör hjälpa barnen att få erfarenheten i förskolan på ett säkert sätt och sedan är det upp till pedagogerna att hitta möjligheter där barnen får kunskap om trafiken på ett säkert sätt.

Vi förstår av pedagogernas redogörelser att utomhusmiljöns utmaningar är som mest utmanande när det är mycket barn eller när de är färre personal som arbetar t.ex. efter mellanmål och att om förskolegården hade varit annorlunda utformad eller helt enkelt haft ett staket eller en grind som delar av gården, som pedagogerna förespråkar, hade det förmodligen känts lättare att både gå ut men också att observera barnen ute även när de är färre personal som arbetar. När den arbetsuppgiften inte känns lika påträngande hade pedagogerna kanske inte heller haft en lika utpräglad observerande roll vid utomhusvistelsen.

Pedagogernas uppfattningar om sitt arbete under utomhusvistelse

En av respondenterna berättar att ett tema eller projekt kan innehålla så mycket mer än de från början tänkte. Genom att möta barnens intressen, tankar och frågor ökar förutsättningarna för att närma sig de principer som Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson (2007) menar att en lärare bör göra tillsammans med barnen i ett utvecklingspedagogiskt arbete.

Pedagogerna på förskolan har ett väl beprövat sätt att få in en del av förskolans uppdrag i att utveckla empati vid utomhusvistelsen. Genom att studera grodyngel, myror och sniglar m.m. får barnen möjlighet att vara rädd om ett annat liv. Detta föder empati menar dem och det är en viktig egenskap i förskolan och i samhället.

Utifrån respondenternas svar upptäckte vi att de hade två olika sätt att inhämta fakta och kunskap. En avdelning nämner att de tar med sig barnen och söker efter fakta medan en annan avdelning säger att de ibland får söka efter fakta för att kunna besvara barnens frågor. Här synliggörs de två olika synsätten som vi tidigare har presenterat, det är både Änggård (2010) och Szczepanskis (2007), om vad man måste ha med sig i bagaget som förskollärare. Det ena synsättet är att man ska upptäcka tillsammans med barnen och det andra synsättet är att man ska ge barnen fakta. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2014) menar att det är viktigt att man är lyhörd för barnen och tar tillvara på deras intresse och skapar förutsättningar för att synliggöra barnens egen tankevärld. Detta för att hjälpa barnen att utveckla sin förståelse om sin omvärld.

Flera av respondenterna upplever sig ha en mer övervakande roll när de befinner sig på gården medan om de däremot går iväg från gården har mer planerad pedagogisk verksamhet. Detta tycker vi stämmer rätt bra överens med den litteratur vi har läst och det vi har sett under våra praktikperioder. Pedagogerna tar ofta ett steg tillbaka utomhus och de pedagogiska aktiviteterna sker i regel inomhus. Det är såhär Szczepanski (2007) menar att det inte ska behöva vara, utan att allt man gör inomhus ska man även kunna göra utomhus.

Utifrån pedagogernas berättelser om utomhusvistelsen på förskolan upplever vi att förskolan arbetar tålmodigt för att barnen ska få med sig känslor av välbehag från naturen och förskolegården. De berättar passionerat om vad de gör med barnen vid utomhusvistelsen som att ordna med olika platser på gården, gå till skogen, plocka blommor och bär, utforska myror och andra djur/insekter, arbeta med årstiderna och grilla. Pedagogerna skapar då förhoppningsvis de känslor som Änggård (2010) i främsta hand vill ska förmedlas till barnen, att barnen ska veta att naturen är en njutningsfull plats där man kan dra sig tillbaka och finna lite ro och återhämtning.

Pedagoger och barn går ut vare sig det är bra väder eller sämre väder. Pedagogerna tar med sig barnen till skogen där de får kunskap om den svenska naturen och naturlivet, men det är också ett arbete som pågår hemma på förskolans gård och dess närområde. De tar med sig maten ut och de ger barnen en inblick i svenska traditioner med allt vad det innebär. Förskolan ligger strategiskt bra i förhållande till natur och stad vilket innebär att pedagogerna har möjlighet att bistå barnen med natur, kultur, trafik kunskap och nöje. Samhällsbyggarna har tänkt till och placerat förskolan strategiskt där barnen kan nyttja naturen redan på förskolegården. Det innebär att barnen har

den närhet till naturen som Mårtensson, Jensen, Söderström & Öhman (2011) önskar att alla barn ska ha tillgång till.

Under intervjuerna upplever vi att det respondenterna beskriver tyder på ett genomtänkt sätt att arbeta, pedagogerna upplevs vara väl medvetna om att studera naturen görs bäst i naturen och att lära där objektet befinner sig är ett arbetssätt som förskolan har med sig i sina traditioner (Dahlgren, 2007). Vi uppfattar det som att pedagogerna är nöjda och stolta över sitt arbete under utomhusvistelse, speciellt med de aktiviteterna som de har gjort med barnen utanför förskolegården t.ex. när de har gått till skogen.

Avslutande reflektioner

Vi har under den här tiden kommit fram till att det är pedagogerna som har nyckeln till utomhusvistelsen i förskolan och att pedagogernas perspektiv är avgörande för om barnen får komma ut även i "dåliga väderförhållanden". Respondenterna uppger att de går ut i olika väder, därmed får barnen möjlighet att bekanta sig med olika väderlekar samt de olika årstiderna som finns i Sverige. Detta ser vi som positivt, dock tror vi inte att pedagogerna står ute i snålblåst och spöregn medan barnen leker, fast vi tror inte heller att barnen uppskattar att vara ute då. Men det finns inget dåligt väder, bara dåliga kläder som ordspråket säger.

Vi som är föräldrar till barn i förskolan spenderar mycket pengar på rejäla kläder till barnen och vill även att de ska användas samtidigt som blivande pedagoger ser vi att det är svårt att få tag på bra kläder till vuxna som inte kostar för mycket, och reflekterar över att det vore bra med ett bidrag till dem som arbetar i förskolan. Utöver det tänker vi att om de däremot skulle ha en mer medverkande roll utomhus skulle även de uppskatta att vara ute mer än om de har en övervakande roll. Det blir kallt att stå still på stället eller vandra runt i sakta mak för att se var barnen befinner sig. Samtidigt vill pedagogerna kanske inte heller störa barnen för mycket i deras fria lekar då det är ett tillfälle för utveckling och lärande.

De utmaningar som vi har redovisat i resultatet var något som uppkom under våra intervjuer men inget vi egentligen var ute efter att undersöka även om vi frågade efter fördelar respektive nackdelar. Vad vi kom fram till är att det finns vissa saker som förhindrar dem att gå ut som inte personalen själva kan styra över. Utöver det är det en intressant aspekt att en gräsklippare kan hindra alla från att gå ut. Vid dessa tillfällen kanske man som pedagog snabbt kan tänka om och istället för att vara ute på gården kanske man kan ta en promenad med barnen för att bekanta sig med närområdet.

Det dåliga staketet är en faktor som vi upplever framkallar en rädsla hos pedagogerna, man är rädd att det ska hända något när det är lite personal och svårt att överblicka gården. Tyvärr kan det kännas som att enda sättet att helt undvika den tänkbarheten är att vara inomhus. Om pedagogerna samarbetar,

kommunicerar och planerar med varandra skapar de bättre förutsättningar för utomhusvistelse. Skulle förskolan dessutom få ett bättre staket och ev. även en grind ökar förutsättningarna ytterligare. Då får de möjlighet att lägga mer fokus på barnens nivå istället för att övervaka och kontrollera att alla är kvar.

Förslag på vidare forskning

Vi har tidigare nämnt att det även skulle ha varit intressant att göra observationer under utomhusvistelsen i förskolan, men det skulle även vara intressant att undersöka barnens uppfattningar om fenomenet utomhusvistelse i förskolan.

Referenser

- Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Boldeman, C., Dal, H., Blennow, M., Wester, U., Mårtensson, F., Raustorp, A. och Yuen, K. (2005). *Scamper: Förskolemiljöer och barns hälsa*. (Rapport, 2005:3) Stockholm: Stockholms läns landsting.
Tillgänglig:
<http://www.folkhalsoguiden.se/scamper>
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Dahlgren, L.O. & Szczepanski, A. (2004). Rum för lärande – några reflexioner om utomhusdidaktikens särart. I I. Lundegård, P. Wickman & A. Wohlin (Red.), *Utomhusdidaktik* (ss. 9-23). Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, L.O. (2007). Om boklig bildning och sinnlig erfarenhet. I L.O. Dahlgren (Red.), *Utomhuspedagogik som kunskapskälla: närmiljö blir lärmiljö* (ss. 39-53). Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson Bergström, S. (2005). Att rida stol – vad erbjuder förskolans fysiska miljö?. *Förskoletidningen*, 6, 4-8.
- Eriksson Bergström, S. (2013). *Rum, barn och pedagoger: om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2013. Umeå.
- Grahn, P. (red.) (1997). *Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? : utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: MOVIMUM.
- Grahn, P. (2007). Barnet och naturen. I L.O. Dahlgren (Red.), *Utomhuspedagogik som kunskapskälla: närmiljö blir lärmiljö* (ss. 55-104). Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, R. (2007). Om att verifiera undersökningsresultat. I J. Dimenäs (Red.), *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik* (ss. 247-257). Stockholm: Liber.
- Kilander, S. (2008). *"En nationalrikiedom av hälsoskatter": om Jämtland och industrisamhället 1882-1910*. Hedemora: Gidlund

- Kihlström, S. (2007a). Fenomenografi som forskningsansats. I J. Dimenäs (Red.), *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik* (ss. 157-173). Stockholm: Liber.
- Kihlström, S. (2007b). Uppsatsen – examensarbetet. I J. Dimenäs (Red.), *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik* (ss. 226-246). Stockholm: Liber.
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys: exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.
- Lisberg Jensen, E. (2011). Humanekologiska perspektiv på barns naturkontakt. I F. Mårtensson, E. Lisberg Jensen, M. Söderström & J. Öhman. *Den nyttiga utevistelsen?: forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang* (ss. 25-54). (Rapport från Naturvårdsverket, nr. 6407). Stockholm: Naturvårdsverket.
- Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson & K. Franzén (Red.), *Förskollärares metod och vetenskapsteori* (ss. 144-156). Stockholm: Liber
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Maynard, T, & Waters, J. (2007). 'Learning in the outdoor environment: A missed opportunity?'. *Early Years - An International Journal of Research and Development*, 27(3), 255-265.
doi: 10.1080/09575140701594400
- Mårtensson, F. (2011). Miljöpsykologiska perspektiv på barns naturkontakt. I F. Mårtensson, E. Lisberg Jensen, M. Söderström & J. Öhman. *Den nyttiga utevistelsen?: forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang* (ss. 55-81). (Rapport från Naturvårdsverket, nr. 6407). Stockholm: Naturvårdsverket.
- Mårtensson, F., Lisberg Jensen, E., Söderström, M. & Öhman, J. (2011). *Den nyttiga utevistelsen?: forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang*. (Rapport från Naturvårdsverket, nr. 6407). Stockholm: Naturvårdsverket.
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2014). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, I. & Mårdsjö Olsson, A. (2007). *Grundläggande färdigheter - och färdigheters grundläggande*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. (Rev. uppl.). Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (u.å.). *Statistik om förskolan*. Hämtad 2014-11-18, från <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola>
- Szczepanski, A. (2007). Uterummet – ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. I L.O. Dahlgren (Red.), *Utomhuspedagogik som kunskapskälla: närmiljö blir lärmiljö* (ss. 9-37). Lund: Studentlitteratur.
- Söderström, M. (2011). Medicinska perspektiv på barns naturkontakt. I F. Mårtensson, E. Lisberg Jensen, M. Söderström & J. Öhman. *Den nyttiga utevistelsen?: forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang* (ss. 82-118). (Rapport från Naturvårdsverket, nr. 6407). Stockholm: Naturvårdsverket.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2014-09-05, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Änggård, E. (2010). Making use of 'nature' in an outdoor preschool: classroom, home and fairyland. *Children, Youth and Environment*, 20(1), 4-25.
- Öhman, J. (2011). Pedagogiska perspektiv på barns naturkontakt. I F. Mårtensson, E. Lisberg Jensen, M. Söderström & J. Öhman. *Den nyttiga utevistelsen?: forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang* (ss. 119-140). (Rapport från Naturvårdsverket, nr. 6407). Stockholm: Naturvårdsverket

BILAGA 1: Intervjufrågor

Intervjufrågor

- Namn? Ålder? Yrkesverksamma år? Ev. specialisering inom/efter utbildning?
- Berätta hur en dag kan se ut för barnen på förskolan.
- Hur ser ni på utomhusvistelsen i förskolan? (Fördelar/Nackdelar?)
- Vad anser ni är bra/dåligt med er utomhusmiljö?
- Vilka faktorer möjliggör att ni kan använda utomhusmiljön?
- Vilka faktorer kan förhindra er från att använda utomhusmiljön?
- Hur arbetar ni utomhus? (Ge gärna exempel från någon aktivitet under utomhusvistelse på förskolans gård eller någon utflykt.)